

Окремі питання про імідж і статус суддів

Горевий В.І., ст.викладач кафедри права СумДУ

Динамічні перетворення в політичному та соціально-культурному середовищах, що сьогодні перебувають в Україні, масова переоцінка цінностей, зменшення довіри населення до влади, в тому числі і судової та підвищення соціальної напруги – все це спонукає перегляду існуючих стереотипів на процес формування іміджу органів судової влади в цілому і суддів окремо. Адже саме від іміджу цих владних інспекцій залежить підвищення рівня ефективної діяльності органів судової влади. Крім того імідж інституту судової влади і суддів, який сприймається і запам'ятовується населенням може сприяти пом'якшенню протиріч між уявою населення про інститут і його реальним станом.

Поняття «імідж» з кожним роком набуває все більш широкого розповсюдження і використання в самих різних галузях знань та сферах діяльності. Категорія «імідж» сміливо увійшла до понятійного апарату таких наук як юриспруденція, філософія, політологія та інші. За своїм обсягом і змістом вона стала міждисциплінарною, зазнавала все нової і нової інтерпретації, враховуючи особливості тих наук, в межах яких досліджується ця категорія. Крім того беручи до уваги цілі та завдання, які ставлять у дослідженнях певні науковці, згідно з якими і відбувається трактування такого неоднозначного поняття як імідж.

Як зазначає А.Б. Демченко, спільним для науковців є те, що імідж, з одного боку, виступає як засіб психологічного впливу на індивідуальну, трудову і масову свідомість, а з іншого, як психічний образ або соціально-психологічний стереотип [1].

Імідж як універсальна категорія може бути застосований до будь-якого об'єкту, що стає предметом соціального пізнання: до людини (персональний імідж), організації (корпоративний імідж), професії (імідж юриста), освіти (імідж випускника університету) і т.д. Позитивний імідж сьогодні є надзвичайно важливий, часто вирішальним фактором у забезпеченні ефективної життєдіяльності суб'єктів, як окремих індивідів, так і організацій.

Кожен вид професійної діяльності має свої етичні норми і принципи, відповідно до яких працівники, які виконують однакові або близькі за своєю суттю професійні обов'язки, об'єднуються у визначені соціальні групи, колективи для досягнення певної мети: виробляють специфічні традиції, підтримують імідж і корпоративні інтереси групи, колективу, організації. Професія прокурора, слідчого, судді носить державний характер, тому їх діяльність повинна відповідати моральним нормам. Особливо судді повинні мати таку якість, як почуття відповідальності, справедливості, гуманізму, тому що їх професійна діяльність чітко врегульована законом.

Діяльність суду зачіпає інтереси багатьох громадян у сфері вирішення їх соціальних і між особистих конфліктів, тому проблеми моральності завжди супроводжують працівників юридичної професії, особливо суддів. Кожен суддя повинен поважати незалежність і честь судової влади і уникати компрометуючих його посаду обставин. Справедливий і непідкупний суд – важлива основа демократичної і правової держави.

В літературі [2, с. 3] описується один казус, що стався за часів Фрідріха Великого, приблизно перед семирічною війною. Королю заважав і докучав млин, що розташувався поруч і належав селянинові. Він пригрозив цьому селянинові конфіскувати цей млин, на що той відповів: «Але в Пруссії ще є суд!» Причому, тут важлива не сама емпірія, а те, що селянин природно й інстинктивно так думає. «Але в Пруссії ще є суд», є до кого звернутися, подати в суд, на уряд, на короля. Фрідріх Великий, розповідається далі, дуже збентежився. У результаті він звелів на фронтоні своєї резиденції викарбувати ці слова селянина: «У Пруссії ще є суд». І за словами очевидців, цей напис ще у 1933 році зберігався у цілковитій незмінності. З часів Фрідріха Великого минуло понад 200 років, однак те, що сталося, для нас незбагнено й сьогодні.

Відомо, що за радянських часів в умовах функціонування командно-адміністративної системи суд був її складовою. Відповідно до цього вищою силою в суспільстві було не право, не закон, а вказівки партійного керівництва. Як результат цього панувала певна нерівність. Судова влада розглядалася як один з об'єктів державного керівництва партії. Щодо пересічних громадян, то тут суд в кримінальному судочинстві виступав як орган

боротьби із злочинністю, а в цивільному – вирішував обмежене коло питань. Зокрема, розглядав майнові та ще деякі справи, трудові та інші конфлікти. Будь-які претензії до державних органів, їх посадових осіб розглядалися виключно в порядку підлеглості, тобто посадовими особами державного органу вищого рівня. Ось чому громадяни нашої країни не вірили в суд. Як зазначають В.Ф. Бойко, В.О. Євдокимов, О.Х. Юхдашев, люди вірили у могутність реальної партійної влади, відповідно до того, як складалася реальна розстановка сил. Коли під час перебудови ситуація змінилася, КПРС перестала існувати, люди продовжували звертатися куди завгодно – до Президента країни, народних депутатів, навіть до криміналітету, різного роду «криш», але не до суду. По-перше, складно перебороти ментальність людини – адже за довгі роки панування радянської влади в людей сформувалося стійке уявлення про їх безпорядність перед державним монстром. По-друге, вони не навчилися відстоювати свої інтереси, права взагалі і саме цивілізованим шляхом – через суд, зокрема [2, с. 4].

З прийняттям 02.02.2002р. Закону України «Про судоустрій» на Верховний Суд України було покладено завдання забезпечення однакового застосування законів судами загальної юрисдикції.

Але значно більшу частину провини за неправосудні рішення мали взяти на себе судді. Тому потрібні, як це і передбачає Європейська Хартія про Закон «про статус суддів» (Лісабон, 10.02.1998р.), підвищення компетентності, неупередженості вже з боку суддів: « 1.5. Судді при виконанні своїх обов'язків повинні бути дослідними і поважними по відношенню до осіб, які звертаються до них, вони повинні піклуватися про підвищення високого рівня компетентності, необхідного для вирішення справ в кожному випадку, тому що від рішень суддів залежить гарантія прав особистості» [2, с. 243].

Тобто, незалежність суддів – це необхідна, але не достатня передумова здійснення. Цим створюється лише його можливість (може). Другою необхідною умовою є бажання самих суддів вершити правосуддя (хоче). Потрібно створити такі умови, в яких вони могли б діяти тільки у такий спосіб і ніяк інакше. Це є важливою проблемою сьогодення.

На наш погляд, питання формування професійного іміджу суддів можна розглядати в трьох аспектах: по-перше, що собою представляє імідж самого судді, по-друге, які елементи його формують і, по-третє, які передумови для формування професійного іміджу існують. З питань, які стосуються іміджу судді, повинні братися до уваги: зовнішній вигляд судді (манера спілкування, міміка, стиль одягу); володіння мистецтвом усної і письмової мови, тобто грамотне висловлювання своїх думок; знання законодавства, уміння та бажання його застосовувати при розгляді конкретних справ; дотримання правил ділового етикету і норм етики судді.

По поведінці судді суспільство формує своє уявлення про судову владу. Одним із пріоритетів іміджу судді є підвищення рівня правової культури. Правова культура – це система, яка розвиває правові цінності (правосвідомість, правова наука, законодавство, правопорядок, правова діяльність), створених і створюваних під час розвитку суспільства, увібравши в себе передові досягнення юридичної культури, мистецтва людства. Це якісний стан і особистості, і суспільства, і правової системи. До правової культури відносяться процеси і явища, які відображають сутність української правової держави і громадянського суспільства, її основні устої і принципи.

У ст. 47 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010р. зазначено, що суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Суддя здійснює правосуддя на основі Конституції і законів України, керуючись при цьому принципом верховенства права. Як зазначав П. Пилипчук – незалежність суддів при здійсненні правосуддя і підкорення їх тільки закону – це не система пільг для суддів, це вимога суспільства, це найбільш значуща гарантія незалежної захищеності людини та її прав [3].

З нашої точки зору, причинами, які негативно впливають на імідж судової влади в цілому і суддів зокрема, є неупередженість засобів масової інформації про діяльність органів правосуддя, одностороннє, необ'єктивне відображення фактів, які характеризують діяльність суддів.

На якість діяльності суду і формування його позитивного іміджу впливає навіть своєчасне надання приміщень з урахуванням необхідних вимог. Засідання суду повинно проходити в офіційній обстановці, в спеціально обладнаних залах. При цьому слід забезпечувати можливість вільного доступу в зали судового засідання всіх зацікавлених осіб, в тому числі представників засобів масової інформації.

Для того, щоб здійснювати правосуддя відповідно до чинного законодавства та етичним вимогам, суддя повинен знати процесуальні особливості проведення судового засідання: судові засідання розпочинається завжди в призначений час, не допускається запізнення навіть на декілька хвилин. Як зазначає О. Марков, відвідувачі не повинні годинами очікувати в коридорах або багаторазово приходити в суд по одному і тому самому питанню, необхідно привчити секретаря, що до початку процесу всі учасники знаходилися в залі і судові засідання завжди розпочиналося зі слів: «Встати, суд іде!». Неприйнятними є жарти на чийсь адресу, розмови та репліки, які не відносяться до справи [4, с. 86].

Сьогодні особливу складність становить правильна побудова взаємовідносин судді з прокурорами і адвокатами. Необхідно виходити з того, що представники цих професій мають прямо протилежний інтерес і це визначає їх позицію, поведінку, оцінку того, що відбувається у суді.

Однією із умов підвищення якості судової системи є інформатизація і комп'ютеризація всіх судів, а саме впровадження передових технологій: системи електронного правосуддя, автоматичного розподілу справ, відеозапису судового процесу тощо.

Вимоги моралі в юридичній професії визначають поведінку людей, як у сфері службової діяльності, так і поза їх межами. Високі моральні якості суддя повинен підтримувати у процесі повсякденного життя, що сприяє якісному становленню особистості, самовихованню. У будь-яких випадках, позаслужбова діяльність не повинна викликати сумнівів в його об'єктивності, справедливості, непідкупності.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що професіоналізм судді – це сукупність знань, інтелекту, культури, морально-психологічних якостей, які необхідні йому для повноцінного виконання посадових обов'язків; це вміння не створювати своїми діями конфлікту, бути витриманим, обмежувати себе навіть в простих життєвих ситуаціях.

Ця професія відноситься до однієї з найважчих для людини як для особистості, тому що суддя як правило знаходиться між конфліктуючими сторонами і в багатьох випадках приймає рішення на користь однієї із них, якщо це цивільний процес, а часто бувають незадоволеними обидві сторони, особливо в кримінальному процесі.

Перераховані вище та інші заходи, на нашу думку, повинні сприяти якісному покращенню рівня судового захисту прав і свобод громадян і юридичних осіб та формування позитивного професійного іміджу судової влади України в цілому і зокрема – суддів.

Література:

1. Немченко А.Б. Наукові аспекти поняття «імідж»[Електронний ресурс]. Режим доступу: intkonf.org/ktehn-dots-nemchnko-ab-stud-mazheyka-vo-naukovi-asptkti-ponyattya-imi.
2. Бойко В.Ф. Право людини на правосуддя(судове право України). Навч. посібник. / В.Ф. Бойко, В.О. Євдокимов, О.Х. Юлдашев. – К.: «Варта» МАУП, 2003.- 256 с.
3. Пилипчук П. Виступ на ІХ з'їзді суддів України 13 листопада 2008р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/o/BBF378EDYFC54914 C225750800522509
4. Марков О. Нравственные начала судейской профессии (опыт и размышления). / О. Марков. –Российская юстиция, Консультант Плюс, - № 19. – с. 86-90.

Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства: матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред.кол.: А.М. Куліш, М.М. Бурбика, М.І. Логвиненко, В.М. Семенов, А.В. Баранова. — Суми: СумДУ, 2013. — С. 82-85.